

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת כי תבוא ע"ג:

במנהג התרת הנדרים בערב ראש השנה:

א] נהגו ישראל להתיר נדריהם בערב ראש השנה ולמסור מודעה על הנדרים העתידיים, מקור המנהג כנראה הוא בשל"ה.

ואף שבליל יו"כ אומרים כל נדרי, מ"מ נהגו להקדים ולהתיר באופן מפורט בער"ה, כנראה כדי לא להיכנס ליום הדין מתוך עוונות נדרים ושבועות שעונשם חמור מאוד.

וכבר כתב בחיי אדם שראוי ללמוד קודם את דיני התרת נדרים, שהרי לא כל נדר אפשר להתירו.

ב] והנה ראשית יש לדון מי הראוי להתיר את הנדר.

וכבר כתב רע"א דמכיון שהנידון הוא במידי דאורייתא אין לצרף קטנים להתרה כל שלא התמלא זקנם, (דבמידי דאורייתא לא סמכין אחזקה דרבא שכל ילד מגיל בר מצוה הביא ב' שערות וגדול הוא).

עוד יש להעיר בזה מהמבואר בשו"ע דאף שמתירים נדרים ע"י שלשה הדיוטות אין זה אלא כשהם "מסברי להו וסברי", דהיינו שראויים להבין וללמוד דיני התרת נדרים, אבל אם אינם ברמה כזו אינם יכולים להתיר.

ג] והנה בהתרת נדרים מתירים את הנדרים גם בלי לפרטם, וצ"ב הלא תיקנו חכמים שאסור להתיר נדר בלי לפרטו?

ואמנם מחמת חשש זו תיקנו בנוסח ההתרה את המשפט דלהלן: "והנה מצד הדין המתחרט... צריך לפרוט הנדר, אך דעו נא רבותי... ואין אני מבקש התרה על אותם הנדרים שאי אפשר לפרטם, על כן יהיו נא בעיניכם כאילו הייתי פורטם.

והכוונה בזה שהטעם שאסור להתיר נדר בלי פירוטו לפני המתירים (או לפחות אחד מהם) שמא יבקש אדם התרה על נדר שאסור להתיר לו, (כגון שנדר לא לעשות איסור), וא"כ כל שמגלה דעתו שאינו מבקש התרה על נדרים כגון אלו הרי זה תחליף להתרה.

ד] אלא דצ"ע בזה מנלן להקיל בזה, דלכאור' לאחר שתיקנו לנו חכמים לפרט הנדר מנלן שפרטי הדין יהיו תלויים בטעם, והלא בעלמא קיי"ל "בטל טעם לא בטלה תקנה", וצ"ב.

ה] אולם נראה שכבר נחלקו בזה הראשונים דהנה ברא"ש הביא שר"ת הכריח שב"כ כל נדרי" אין כוונתו להתיר נדרים שעברו אלא למסור מודעה על נדרים עתידיים, ואחד מראיותיו היא שהרי א"א להתיר נדרים שעברו בלא פירוט, וברא"ש יישב קושיתו שדעת הקהל ניא שלא להתיר נדרים שאסור להתירם.

ובפשטות נראה שנחלקו בשאלה זו דלר"ת תקנת חכמים היא שלא להתיר לעולם נדרים שא"א לפרטם, ולרא"ש אין התקנה רק במקום שיש חשש שמא יתיר נדרים שאסור להתירם.

ו] ולמעשה כתבו האחרונים שמי שזוכר מה שנדר, ראוי שיפרט נדרו.

ז] והנה נוסח ההתרה היא שאנו מתחרטים מעיקרא על הנדרים וכו'. וטעם הדבר דקיי"ל שפותחין בחרטה, ואין צריך פתח רק במקום שאינו מתחרט אלא מכאן ולהבא, ולא מעקרא.

אולם צ"ב דבכל פתח הרי אומר שאם היה יודע כך וכל לא היה נודר, ואיך יתכן פתח שאין בו חרטה מעיקרא.

ח] ונראה שביאור הדבר הוא שחרטה מעיקרא פירושה שמתחרט על כך שעשה או אף לפי הנתונים שהיו בידו אז, ורק משום כעס וכדומה עשה, אולם בפתח לא מתחרט על מה שעשה כך לפי המידע שהיה בידו, אלא שאומר שאם היה יודע שהנתונים אחרים לא היה יודע, ולזה צריך גברי פתח לברר שנדרו היה בטעות.

ויוצא א"כ, שבשעת ההתרה צריך אכן האדם לגמור בדעתו שמתחרט הוא על כל נדר ושבועה לגמרי, ואם היה כעת באותו מצב לא היה נודר.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ט] והנה כתב הרמ"א¹ בהל' נדרים שהמנהג שבכל חרטה עושים מהחרטה אף פתח, שאילו היה יודע שיתחרט לא היה נודר, וצ"ב מדוע בנוסח התרת הנדרים לא הוסיפו את פתח זה, וצ"ע.
י] והנה בסיום התרת הנדרים נהגו למסור מודעה על הנדרים העתידיים, המועילה (לחלק מן הראשונים) למקרה שישכח המודעה וידור, וכלשון נוסח המודעה "ובאם שאשכח לתנאי מודעה זו ואדור..."², אבל כל שזוכר תנאו ונדר הרי עקר תנאו ונדרו נדר לכו"ע³.
יא] ויל"ע מדוע נהגו למסור המודעה בפני הדיינים, הלא את מסירת יכול האדם לעשות אף בפני עצמו, וכמבואר בשו"ע³.
ונראה שטעם הדבר הוא ע"פ מש"כ הריטב"א⁴ שלכתחילה ראוי למסור המודעה בפני אחרים כדי שלא יחשדוהו אם ידור ועבור על נדרו.
יב] והנה בעיקר דין מודעה מצינו בגמ'⁵ אליבא דאביי דזהו דין המשנה, אולם רבא פירש שם את דברי המשנה באופן אחר, ונחלקו הראשונים האם לדינא מודה לאביי, ולמעשה כתב ברמ"א⁶ שאין לסמוך על המודעה בלא התרה אלא לצורך גדול.
יג] ובביאור הדין שמועילה המודעה כתבו ברשב"א⁷ ובר"ן⁸ שהוא משום שהנדר הוא נדר טעות, דאילו היה זוכר שהתנה לא היה נודר, ונמצא שנדרו היה נדר טעות.
ובשערי יושר⁹ כתב לחדש שאין כוונתם דהויא טעות גמורה כנדרי שגגות, אלא שקודם הנדר יכול האדם להתיר לעצמו ע"י טעות כל דהו, כשם שחכם מתיר אחר הנדר, דקיבלו חז"ל שמה שנאמר "לא יחל – הוא אינו מיחל, אבל אחרים מחלים לו" זהו דוקא אחר שנדר, אבל קודם שנדר נעשה האדם כדיין לעצמו, עייש"ה, וכעין זה כתב הגרשז"א זצ"ל¹⁰.
יד] ולענ"ד צ"ע בזה מכמה מקומות: א] דברא"ש¹¹ כתב דמה שמועילה מודעה קודם הנדר הוא פשוט מסברא, ולשע"י לולא שקיבלו חז"ל אין לזה מקור לסברא. ב] דבראשונים תמהו דאי כר"ת דכל נדרי הוא סירת מודעה על להבא, מה טעם לומר כך ג' פעמים, ואי נימא דהוי התרה לעצמו מה בין זה לכל התרה. ג] דמבואר במשנה דיכול האדם לומר כן ביו"ט (וכדאיתא במשנה בנדריים כ"ג דעומד ואומר כן בר"ה), ואי הוי כהתרה מדוע יהי מותר לומר כן ביו"ט, ומ"ש מהא דאין מתירין נדרים אלא לצורך היום.
ומדברי רעק"א¹² נראה דפירש דהוי טעות גמורה, וכדין נדרי שגגות.
טו] ואולם מדברי הרמב"ם¹³ והראב"ד נראה דפירשו דלאו משום נדר טעות אתינן עלה, אלא דמדין "אתי דיבור ומבטל דיבור"¹⁴.
טז] וכתב בחזו"א¹⁵ שנ"מ בין ההסברים השונים במי שיודע שהיה נודר אף אם היה זוכר התנאי, אולם כשזוכר בתנאי רוצה בו, שלושב"א ודעימיה נדרו קיים ולרמב"ם והראב"ד נדרו בטל.

¹ יו"ד רכ"ח ז'.

² וכמבואר בגמ' נדרים כג:.

³ יו"ד ר"א ב'.

⁴ נדרים כג:

⁵ נדרים שם.

⁶ יו"ד ר"א ב'.

⁷ נדרים כג:; שו"ת ח"ה סימן רנ"ז.

⁸ נדרים עה:.

⁹ ה' כ"ב.

¹⁰ בקונטרס שלמי נדר בסו"ס הליכות שלמה מועדים תשרי.

¹¹ בפירושו לנדריים כג:.

¹² בהגהותיו על השו"ע יו"ד סימן ר"א סעיף א.

¹³ ב' מנדריים ד'.

¹⁴ עיין ברמב"ם שכתב שאף שכשנזכר חושב כך בלבו ולא אומר, כבר הקדים החזרה להנדר, ומשמע להדיא דיש כאן חזרה המבטלת לנדר, עייש"ה.

והראב"ד כתב דבע"י שבתוך כדי דיבור לזכירת התנאי יחליט שרוצה בו, ואי משום טעות הלא העיקר מה היה דעתו אילו היה יודע כן בשעת הנדר.

¹⁵ יו"ד סימן קמ"ג.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

יז] והנה בנוסח מסירת המודעה דידן תיקנו "חוץ מנדרי תענית בשעת מנחה", וכתב בחזו"א שנוסח זה נראה דמתפרש ע"פ שיטת הרמב"ם ודעימיה, דלרשב"א ודעימיה הלא בודאי רוצה בשעת קבלת התענית בקבלתו ולא בנדרו ומה לי במה שהתנה, משא"כ לרמב"ם אם לא יבטל תנאו אין תעניתו תענית עם קבלה, עיי"ש.

יח] והנה אצלנו ב"ה לא מצויים נדרים, ועיקר הנידון על הסכמות וקבלות לדבר מצוה. וכתבו כמה מפוסקי זמננו¹⁶ שלענין זה אפשר לכתחילה לסמוך על מסירת המודעה של ער"ה. (והסברא בזה פשוטה, דבשלמא כשאדם נודר או נשבע בלשון קונם או שבועה הא "עקף לתנאיה וקיים לנדריה", אולם נדרי מצוה שחלים בלי ל' נדר, כל שגילה דעתו מער"ה שהכל בלי נדר, הרי זה כמי שאמר להדיא בלי נדר).

יט] אולם צ"ע דמסתימת הפוסקים בכמה מקומות שהזכירו להתיר נדרי מצוה אף לאחר שפשט המנהג לערוך התרה בערב ר"ה¹⁷, נראה שלא נקטו כן, וצ"ע.

כ] ובכל אופן נראה דלכו"ע לכתחילה אין לסמוך ע"ז, אלא לומר בלי נדר, ורק בדיעבד אפשר לסמוך ע"ז ולהתיר בלי התרה.

והדברים מוכרחים, דהלא בנוסח מסירת המודעה תיקנו לומר בכל שנה שאנו מתחרטים על כך שלא אמרנו שכל ההנהגות הטובות יהיו בלי נדר וכו', ואם לכתחילה אפשר לסמוך על מסירת המודעה, איך שייך בשנה הבאה להתחרט על כך.

¹⁶ בשו"ת מנחת שלמה ח"א סימן צ"א, והביא כן שם משו"ת שלמת חיים להגרי"ח זוננפלד, וכן מטו בשם החזו"א ובעל האבן האזל ובעל הקה"י והגריש"א.
¹⁷ למשל במ"ב סימן תקפ"א ס"ק י"ט.